

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ“

ЕРЗЕН КУЙТИМ ТОЛЯ
КОРУПЦИЯТА В ЧАСТНИЯ СЕКТОР СПОРЕД БЪЛГАРСКОТО И
АЛБАНСКОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд за присъждане на научна и образователна степен

„ДОКТОР“

ПО НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ 3.6 „ПРАВО“
ДОКТОРСКА ПРОГРАМА „НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО“

Научен ръководител : **проф. д-р Пламен Панайотов**

СОФИЯ

2021 г.

Дисертационният труд е обсъден и допуснат до защита пред научно жури на заседание на катедра „Наказателноправни науки” при Юридически факултет на СУ "Св. Климент Охридски" на 10.02.2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	4
1. Актуалност на изследването.	4
2. Предмет на изследването.	5
3. Научни задачи на изследването.	5
4. Научна новост на изследването.	6
5. Практическо значение на изследването.	6
6. Методи на изследването.	7
7. Обем и структура на изложението.	7
ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КОРУПЦИЯТА В ЧАСТНИЯ СЕКТОР	8
1. Кратък исторически преглед.	8
2. Явлението корупция. Анализ на статистически данни.	8
3. Понятие за престъплението корупция. Видове.	10
4. Корупцията в частния сектор.	11
5. Източници на уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор.	12
ГЛАВА ВТОРА. УРЕДБА ЗА БОРБА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА СПОРЕД МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО И СПОРЕД ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	13
1. Уредба за борба с корупцията според международното право.	13
2. Правна уредба за борба с корупцията според правото на ЕС.	14
3. Съпоставителен анализ на уредбата според международното право и според правото на ЕС.	15
4. Договор за асоцииране на Република Албания в Европейския съюз. Развитие на преговорите за членство.	17
ГЛАВА ТРЕТА. ПРАВНА УРЕДБА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И НА РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ ЗА БОРБА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА В ЧАСТНИЯ СЕКТОР	18
1. Правна уредба на Република България за борба срещу корупцията в частния сектор.	18
2. Правна уредба на Република Албания.	19
3. Сравнителноправен анализ на уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор според българския и според албанския НК.	19
4. Съобразяване на задължителните стандарти според международното право и според правото на ЕС за борба срещу корупцията в частния сектор в българския и албанския НК.	20
5. Държавни органи с правомощия в областта на борбата срещу корупцията в Република България и Република Албания.	23
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	23
1. Обобщения и изводи.	23
2. Предложения <i>de lege ferenda</i> относно уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор.	23
3. Публикации на автора по темата на дисертацията.	24

ВЪВЕДЕНИЕ

Корупцията е сложен феномен, който с течение на времето претърпя дълбока трансформация, превръщайки се от бюрократично в политическо-административно явление. От количествена гледна точка корупцията вече не е така епизодичен феномен, а има тенденция да бъде много разпространена на държавно и местно ниво.

В действителност, системната (повсеместната) корупция не само се отразява на доброто поведение и безпристрастността на администрацията, но произвежда системни нежелани ефекти в дейността на икономическите и политическите институции.

Проблемът с корупцията в частния сектор е сравнително нов за областта на корупционните изследвания. Преобладаващото мнение е, че за корупция може да се говори преди всичко във връзка с отношенията между държавата и частния сектор (администрацията оказва нерегламентирани платени услуги на частния сектор и гражданите), а не вътре в частния сектор, където подобни отношения се класифицират като кражба, измама, присвояване и др. В този смисъл корупцията се разглежда преди всичко като проблем на държавното управление и начина на употреба и злоупотреба с публична власт.

Възможността определен тип действия вътре в частния сектор да се разглеждат като корупция произтича от особените структури на фирмите като колективни актьори. В повечето случаи наетите служители на фирмите получават от своите ръководители дискреционна власт, нерядко някои служители се възползват от това, за да сключват сделки за себе си в ущърб на фирмата, като по този начин злоупотребяват с предоставената им власт.

1. Актуалност на изследването.

Актуалността на настоящия дисертационен труд е обусловена от необходимостта да бъде проведено задълбочено изследване на корупцията в частния сектор като понятие в правната материя и като конструкция на новите престъпни състави, с оглед:

- на първо място сферата, в която може да се осъществи подкупът в частния сектор, е ограничена до “осъществяването на търговска дейност”;

- на второ място характерно за подкупа в частния сектор е, че субект на пасивната форма на престъплението е “лице, което ръководи или работи, в каквото и да е качество, за или от името на частно юридическо лице”;
- третата концептуална разлика се отнася до поведението на подкупеното лице;
- при подкупа в частния сектор наличието на “нарушение на задълженията” от страна на подкупеното лице е задължително условие за установяване на наказателна отговорност.

Рамковото решение 2003/568/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 г. за борба с корупцията в частния сектор, отбелязва, че т.нар., “достигания на правото на общността” (*acquis communautaire*) в областта на правосъдието и вътрешните работи включват не само антикорупционни инструменти на Европейския съюз, но и международните инструменти на Съвета на Европа и ОИСР в тази област.

Към настоящия момент липсва актуализирана нормативна уредба на корупцията в правото на ЕС, което прави още по-актуален въпроса за това по какъв начин ще се ограничат непрекъснато нарастващия брой случаи на корупция. От казаното дотук следва, че темата за корупцията е актуална както за отделните държави (като в труда се разглеждат две от най-засегнатите от корупцията държави в Европа), така и в международен план.

2. Предмет на изследването.

Предмет на изследване на настоящия труд представлява наказателноправната уредба за борба срещу корупцията в частния сектор според международното право, правото на Европейския съюз и националното право на Република България и Република Албания.

За целите на докторската теза понятието корупция в частния сектор се разглежда въз основа на неговото дефиниране в посочените правопорядъци.

Наред с това настоящият труд предлага мултидисциплинарно изследване на характеристиките и проявленията на този феномен в България и Албания.

Изследвано е също и нивото на международната и националната закрила (в Република България и Република Албания) срещу корупцията в частния сектор чрез всеобхватно проучване на основните органи в тази област.

3. Научни задачи на изследването.

1. Да анализира нивото на наказателноправна закрила на обществените отношения, свързани с корупцията в частния сектор в албанското и българското наказателно законодателство;
2. Да представи в систематизиран вид комплекса от правни норми, които регламентират корупцията в частния сектор като престъпление в изследваните държави, международното право и правото на Европейския съюз.
3. Да анализира правната конструкция на тези състави, както и теоретичните и практическите проблеми, свързани с прилагането им;
4. Да представи изградената в международното право и европейското право система от основни международни и европейски актове, които допринасят за борбата срещу корупцията в частния сектор;
5. Да посочи основните международни и държавни органи, които осъществяват дейност в изследваната област;
6. Да открие недостатъците на съществуващата правна уредба и да направи препоръки *de lege ferenda* за усъвършенстването ѝ.

4. Научна новост на изследването.

В международната доктрина са публикувани различни научни изследвания и статии, които анализират корупцията в частния сектор, различните ѝ форми и отражението им върху съвременното обществено развитие. В настоящото проучване е направен опит за пръв път в българската и албанската правна доктрина да се изследва и анализира детайлно корупцията в частния сектор в двете държави, да се извърши сравнителноправен анализ и да се разгледат релевантните разпоредби както в източниците с вътрешен произход, така и в тези на международното право и на правото на Европейския съюз.

Настоящият дисертационен труд е изследване, което съдържа изчерпателен сравнителноправен анализ на комплекса от правни норми в международното, европейското, българското и албанското наказателно право, които регламентират различните видове корупция.

5. Практическо значение на изследването.

Дисертационният труд може да бъде използван като практическо ръководство за правоприлагащите органи, практикуващи юристи, експерти в областта на корупцията в частния сектор, както и за повишаване правната култура на всички граждани.

Практическото значение на изследването се проявява в няколко основни насоки. На първо място, поради направените конкретни предложения *de lege ferenda*, то може да бъде използвано при предприемане на бъдещи законодателни изменения в материята. Второ, трудът подробно разглежда и анализира съотношението между отделните източници в сферата на корупцията (вътрешно законодателство, актове на ЕС и международни договори), което би спомогнало за тяхното правилно прилагане от компетентните органи и за избягването на противоречива съдебна практика. Не на последно място, дисертацията би могла да бъде от полза при обучението на студенти по право, както и за практикуващи юристи.

6. Методи на изследването.

За да бъдат постигнати целите на научното изследване е използван комплексен метод на проучване, който включва:

- нормативен метод;
- историческия метод;
- системен метод;
- сравнителноправен метод;
- формално-логически метод.

7. Обем и структура на изложението.

Дисертацията е в обем от 192 страници. Към нея има съдържание, списък на използваните съкращения и библиографска справка. Бележките под линия са общо 153 на брой.

В структурно отношение изследването се състои от въведение, основна част, която се състои от три глави, и заключение.

Основната част се състои от три глави.

Глава първа е посветена на общата характеристика на корупцията в частния сектор.

В Глава втора детайлно се анализира уредбата за борба с корупцията в частния сектор според международното право и според правото на Европейския съюз.

Глава трета представя правната уредба на Република България и Република Албания за борба срещу корупцията в частния сектор.

В заключението авторът прави изводи във връзка с направения анализ, като обобщава пропуските в наказателноправната уредба на двете държави срещу корупцията в частния сектор и прави препоръки за изменения *de lege ferenda* в тях.

ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КОРУПЦИЯТА В ЧАСТНИЯ СЕКТОР

1. Кратък исторически преглед.

Корупцията съпътства човечеството по пътя на неговото развитие още от най-ранните цивилизации.

Оксфордският речник дефинира корупцията като „нечестно или измамно действие от страна на управляващите, обикновено съпроводено с подкуп”¹. В някои източници се твърди, че наименованието на явлението корупция произлиза от латинската дума: *corruptus*, която е миналото причастие на *corrumpere*, което означава „подкупи, унищожи”².

Първата династия (3100–2700 г. пр. Хр.) в древен Египет установява корупцията в съдебната система, за да се осигури положителен за даващия подкупа или негов представител изход от процеса.³

Корупционната практика е добре позната и в древен Китай.

Масовото разпространение и проявление на явлението корупция в Европа датира още от периода на ранното Средновековие.

В по-новата история на Европа теоретиците често обясняват намаляването на корупцията като страничен продукт на икономическия растеж.

През XX век, не само европейската, но и световната икономика се разраства значително. В глобалните доклади започва да се говори все по-често за нарастване на корупцията. Поради моралните норми, корупцията през XX век има различен от тази през XVIII век характер. Дейностите се извършват тайно, което прави оценяването на мащаба все по-труден.

Така, историческият кръговрат поставя корупцията отново на централно място в съвременната държава, но с неявно проявление, т.е. тя става постоянно и нормално явление, на което обществото поддържа негласно статуквото, въпреки че осъзнава вредата, която носи то върху икономиката и благосъстоянието.

2. Явлението корупция. Анализ на статистически данни.

---

¹ Oxford Languages. <https://languages.oup.com>

² Biswas, A., C. Tortajada. From our ancestors to modern leaders, all do it: The story of corruption. In: *The Conversation. Academic rigour, journalistic flair*. September, 2018.

³ Hassan El-Saady. Considerations on Bribery in Ancient Egypt. *Studien zur Altägyptischen Kultur*. Bd. 25 1998, pp. 295-304.

Корупцията възпрепятства икономическия растеж чрез увеличаване на разходите, намаляване на производителността, възпиране на инвестициите, намаляване на доверието в публичните институции, ограничаване на развитието на малки и средни предприятия, отслабване на системите за управление на публичните финанси и подкопаване на инвестициите в здравеопазването и образованието.⁴

Експертни изчисления сочат, че ако за корупция годишно се изразходват едва 5% от инвестициите в развиващите се страни, сумата на рушветите в тази част на света ще достига 6,4 милиарда долара. Ако подобна методология се използва в сферата на световната търговия, сумата от подкупите би възлязла на 652 милиарда долара. При това, трябва да се има предвид, че много често подкупите надвишават 5%.⁵

Индексът за възприятие на корупцията е един от най-популярните инструменти за нейното измерване, доколкото самото явление би могло да бъде измерено и изразено в цифрова стойност.

За изчисляването на корупционния индекс се използват резултатите от различни изследвания, доклади, анализи и оценки на утвърдени международни финансови и изследователски институции. Изчисляването на индекса за 2018 г. се базира на данни от десет изследвания, пет от които представляват експертни оценки на представители на авторитетни международни институции, а другите пет формират оценката на изследователски организации в сферата на политиката и демократичното управление.

Метриката е 100 пункта, като колкото по-висок е индексът, толкова са по-ниски нивата на възприятие на корупция. Счита се, че когато стойността на индекса е под 50 пункта, в държавата е налице системен проблем с корупцията и неефективна борба за нейното преустановяване.

При последното публикуване на резултатите от 2018 г. двадесетте най-некорумпирани държави в света са с корупционен индекс между 73 и 87 точки. На първо място по некорумпираност спрямо показателя на Transparency International са Дания и Нова Зеландия с индекс 87, следвани от Финландия с 86 и Сингапур, Швеция и Швейцария с 85. На четвърто място е Норвегия с индекс 84, следвана от Нидерландия с 82 и Германия и Люксембург с индекс 80.

---

⁴ **Lambsdorff, J.** How Corruption Affects Persistent Capital Flows. *Economics of Governance*: 2003. 229-243. **Fisman, R. and J. Svensson.** Are corruption and taxation really harmful to growth? Firm level evidence. *Journal of Development Economics* 2007, 63–75. **Friedman, Eric, S. Johnson, D. Kaufmann, and P. Zoido-Lobaton.** Dodging the Grabbing Hand: The Determinant of Unofficial Activity in 69 Countries. *Journal of Public Economics* 2000.76: 459-493. **M., Paolo** Corruption and Growth. *Quarterly Journal of Economics* 1995. 110:681-712. **Kaufmann, D., and A. Kraay.** Growth without Governance. *Economia* 2002. 3: 169-229. **Anderson, C. and Y. Tverdova.** Corruption, Political Allegiances, and Attitudes Toward Government in Contemporary Democracies. *American Journal of Political Science* 2003. 47: 91-109. **Del Monte, A., and E. Papagni.** Public Expenditure, Corruption, and Economic Growth: The Case of Italy. *European Journal of Political Economy* 2001. 17: 1-16.

⁵ **United Nations.** Responding to the challengers of corruption, Rome, 2000, p. 39.

Индикаторът за контрол над корупцията на Световната банка (World Bank's 'control of corruption' indicator) измерва степента, в която публичната власт се упражнява за частна печалба, включително както дребни и големи форми на корупция, така и „превземане“ на държавата от елитите и частните интереси. Той също така измерва силата и ефективността на политиката и институционалната рамка на страната за предотвратяване и борба с корупцията.⁶

3. Понятие за престъплението корупция. Видове.

Терминът „корупция“ за първи път се среща в римското право и с него се определя деянието на лице, насочено към нарушаване на нормалния ход на съдебния процес или реда на управлението. Новият етап във формирането на съвременния смисъл на понятието корупция като престъпление се проявява заедно с появата на съвременната държава в Европа и съществуващите до днес правни системи. Борбата за власт превръща корупцията не само във важен фактор за сигурността на държавата, но и в един от най-ефективните инструменти за завземането на властта.

Съвременното значение на понятието корупция окончателно се формира, когато тя става неразделна част от обществения живот в повечето европейски държави. Именно от този период корупцията е вече широко разбрана като подкупност и продажност на чиновници или на държавни длъжностни лица, както и на обществено-политически дейци.

В българското и албанското законодателства няма дефиниция на понятието "корупция". Това понятие не е с общоприето съдържание и според международното право. В Конвенцията на ООН срещу транснационалната престъпност, корупцията се определя като „умишлени престъпни деяния, които включват: а) обещаване, предлагане или предоставяне на публично длъжностно лице, пряко или чрез посредник, на недължима изгода за него или за друго физическо или юридическо лице, с цел длъжностното лице да извърши или да се въздържа от извършване на действия в изпълнение на служебните си задължения; б) искането или приемането от длъжностно лице, лично или чрез посредник, на недължима изгода за това лице или за друго физическо лице или юридическо лице с цел длъжностното лице да извърши или да се въздържа от извършване на действия при изпълнение на служебните си задължения.”⁷

---

⁶ World Bank. Control of Corruption. Data Methodology.

⁷ ООН. Конвенция срещу транснационалната организирана престъпност, приета от Генералната асамблея на Организацията на обединените нации на 15 ноември 2000 г., чл. 8.

В теорията се обособяват различни критерии, съобразно които могат да се разграничат видовете корупция. Така например, корупцията може да се класифицира като *голяма (политическа)* и *малка (бюрократична)*, в зависимост от служебното положение, което заема участникът в нея.

Корупцията може да се определи и като *системна* и *несистемна*. Системна корупция се установява, когато са налице бюрократични предпоставки за нейната повторемост (липсва адекватен контрол, има институционален монопол върху дадената услуга, има непрозрачност в осъществяването на дейностите).

Корупцията може да бъде *пряка* и *косвена*. Пряка корупция е налице, когато в резултат на осъществения подкуп, лицето се облагодетелства непосредствено. Косвена корупция се установява, когато срещу нерегламентирана услуга се получават определени предимства за близки, приятели или стратегически и делови партньори.⁸

Поведението на субекта в корупционното отношение поражда „*активна*” или „*пасивна*” корупция. *Активната* корупция е свързана с обещаването, предлагането или даването, пряко или косвено, на каквато и да е наследваща се облага на длъжностно лице, за него или за някой друг, за да извърши или да не извърши действие по служба. *Пасивната* корупция се отнася до приемането, от което и да е длъжностно лице, пряко или косвено, на каквато и да е наследваща се облага за него или за някой друг, или на приемането на предложение или обещание на такава облага, за да извърши или да не извърши действие по служба.

4. Корупцията в частния сектор.

Корупцията причинява тежки загуби и лошо разпределение на финансови, човешки и природни ресурси, като по този начин забавя растежа и социалното развитие. Според изчисления на различните международни организации, които активно се ангажират в измерването и борбата с корупцията в глобален мащаб, тя струва на икономиката на ЕС около 120 милиарда евро годишно, което е малко по-малко от годишния бюджет на Съюза⁹.

В оборота на бизнеса корупцията създава несигурност, забавя процесите и съпътства генерирането на потенциални допълнителни разходи.

---

⁸ Добрев, К., Г. Бояджиев, Е. Ценков, Л. Стракова. Корупцията в 100 отговора, 2004, с. 60.

⁹ Общият размер на разходите за икономиката вследствие на корупцията се базира на оценки на специализирани институции и органи като Международната търговска камара, Transparency International, Глобалния договор на ООН, Световния икономически форум и публикацията Clean Business is Good Business, според които корупцията възлиза на 5 % от БВП на световно равнище.

Чуждестранните инвеститори избягват да влягат парите си в държави, които се отличават с висока степен на разпространеност на корупцията, голям сив сектор, институционален хаос и нестабилност.

„Сивата икономика“, наричана още „сенчеста“, скрита и др., е един от основните генератори на корупционни практики. Тя е съвкупността от стопански отношения, които се осъществяват в противоречие със законите на дадена страна. Това се прави, за да се укриват данъци, да се избягват мита и такси.¹⁰ Сама по себе си, сивата икономика в Източна Европа е продукт на кризата на прехода със съпътстващите я отслабване на държавните институции, правен хаос, неефективност и парализа на правната система и ширеща се корупция на всички равнища на държавната администрация.¹¹

„Злоупотреба с власт за лична изгода“ е общоприето определение за корупция. Въпреки че това определение обикновено счита, че корупцията представлява злоупотреба с длъжност в публичната администрация или с връзки с публичната администрация с цел осигуряване на неоснователни облаги за себе си или за трета страна, то включва и частния сектор¹².

Корупцията в частния сектор има много форми, сред които подкуп, неправомерно влияние, измама, пране на пари и тайни споразумения. Корупцията изкривява пазарите и оказва отрицателно въздействие върху обществото като цяло, както в развиващите се, така и в развитите страни. Тя допринася за екологични щети, проблеми със здравето и безопасността, икономическа нестабилност и нарушения на правата на човека, като отклонява оскъдните ресурси, както финансови, така и човешки.

Възможността конкретен тип действия вътре в частния сектор да се разглеждат като корупция произхожда от особените структури на бизнес организациите като колективни единици. В по-голямата част от организациите в частния сектор, наетите служители получават от ръководителите си дискреционна власт. Някои служители се възползват от това статукво и сключват сделки, с които облагодетелстват себе си за сметка на фирмата, злоупотребявайки с произтичащата от заеманата длъжност власт.

5. Източници на уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор.

---

¹⁰ Пак там.

¹¹ **Център за изследване на демокрацията** „Скритата икономика в България“. София, 2004; **Center for the Study of Democracy** „The Informal Economy in the EU Accession Countries“, Sofia, 2003; **Център за изследване на демокрацията** „Неформалната икономика в страните кандидатки за членство в ЕС“ (Доклади на международна конференция, София 29-30.11.2002 г.), С., 2002.

¹² Вж. **Рамково решение 2003/568/ПВР** на Съвета от 22 юли 2003 г. относно борбата с корупцията в частния сектор.

Източниците на уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор се търсят както в международното право и правото на ЕС, така и в националните законодателства на двете изследвани държави.

В международното право, борбата срещу корупцията в частния сектор се регламентира най-задълбочено в:

- Конвенция на Организацията на обединените нации срещу корупцията от 2006 г;
- Резолюции за превенция, взаимопомощ и борба с корупцията на ООН;
- Декларация на ООН срещу корупцията и подкупа в международните търговски сделки;
- Гражданската конвенция за корупцията на Съвета на Европа.

В правото на ЕС уредбата за борба с корупцията е формулирана най-ясно в:

- Конвенция за наказателна отговорност при корупция - Наказателна конвенция;
- Конвенция за защита на финансовите интереси на ЕО;
- Рамково решение 2003/568/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 г;
- Резолюция на Европейския парламент относно корупцията в публичния и частния сектор и отражението ѝ върху правата на човека.

По силата на тези международни и европейски актове уредбата се транспонира и в българското и албанското законодателство.

В българската уредба въпросът е засегнат основно в Наказателния кодекс, както и в някои разпоредби на Закона за административните нарушения и наказания.

В албанската нормативна уредба, борбата срещу корупцията в частния сектор се регламентира основно в Наказателния кодекс, но са налице някои препратки и в Закон №. 112/2015 г. „За публичната финансова инспекция“.

ГЛАВА ВТОРА. УРЕДБА ЗА БОРБА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА СПОРЕД МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО И СПОРЕД ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

1. Уредба за борба с корупцията според международното право.

Конвенцията на ООН за борба с корупцията е първият международен договор, който установява общ език в антикорупционното движение. Тя е приета в Ню Йорк на 31 октомври 2003 г., отворена за ратификация в Мерида, Мексико на 11 декември 2003 г. и влязла в сила на 15 декември 2005 г. Големият брой подписали държави отразява широкия консенсус относно съдържанието на конвенцията.

Основната цел, поставена с приемането на Конвенцията на ООН срещу корупцията, е да се насърчават и подкрепят мерки, които са ефикасни по отношение на борбата и превенцията с това криминално явление.

Отношението на ООН към разискваните въпроси може да бъде доизяснено и чрез специално приетите Резолуции за превенция, взаимопомощ и борба с корупцията. Сред тях от особено значение е Резолуция 51/59 за действия срещу корупцията.

Резолуция 51/59 е приета, поради проявената „загриженост по отношение на наличните проблеми особено в слабо развитите страни, обвързващи тяхното тежко икономическо положение с наличието на тежки корупционни процеси” и своята „загриженост, че явлението, което се явява корупцията, вече преминава много граници и се е превърнало в едно глобално явление, застрашаващо всички общества и икономики”.

Декларацията прокламира общоприетата *Политика за налагането на ефективни усилия и насърчаването на социална отговорност на обществата*, насочени към противодействие на корупцията във всичките ѝ форми.

Гражданската конвенция за корупцията на Съвета на Европа, приета през 1999 г., разглежда прилагането на ефективни мерки за защита на лицата, претърпели вреди в резултат на актове на корупция и това се отнася и до възможността да се търси обезщетение: „Всяка страна предвижда във вътрешния закон ефективни средства за лицата, претърпели вреди в резултат на актове на корупция, които да позволят на тези лица да защитят техните права и интереси, включително възможността да получат обезщетение за вредите.”¹³

Съветът на Европа и ГРЕКО приемат през 2001 г. специална *Конвенция за наказателна отговорност при корупция - Наказателна конвенция*.

Конвенцията дава възможност да се разменя информация или да се изпраща такава на друга страна без да е поискана и позволява *молби за правна помощ* или *размяна на съобщения* да се изпращат направо до съответните органи на запитваната страна в неотложни случаи.

2. Правна уредба за борба с корупцията според правото на ЕС.

Според текста в съображение 10 от преамбюла на Рамково решение 2003/568/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 г. относно борбата с корупцията в частния сектор (наричано

---

¹³ **Гражданска конвенция за корупцията**. Ратифицирана със закон, приет от 38-то НС на 10.05.2000 г. - ДВ, бр. 42 от 23.05.2000 г. Издадена от Министерството на правосъдието, обн., ДВ, бр. 102 от 21.11.2003 г., в сила за Република България от 1.11.2003 г., чл.1.

по-нататък „Рамковото решение“), то има за цел да „гарантира, че както активната, така и пасивната корупция в частния сектор са наказуеми във всички държави членки, че на юридическите лица също може да се търси отговорност за тези престъпления и че за тези престъпления се налагат ефективни, съразмерни и възпиращи санкции.“¹⁴ .

Конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските общности¹⁵ е съставена и приета през 1996 г. на базата на Договора за ЕС. Тя разглежда процесите, касаещи средства с публичен характер и с всяко умишлено действие или бездействие, свързано с използването на фалшиви, неточни или непълни документи, укриване на информации за задължения или други действия, които по своята същност са или водят до явлението, дефинирано като измама.

Резолюцията на Европейския парламент относно корупцията в публичния и частния сектор и отражението ѝ върху правата на човека,¹⁶ приета през 2013 г. поставя началото на процеса по създаването на Ежегоден доклад за борбата с корупцията в ЕС и на премахването на данъчната тайна, което улеснява превенцията на прането на средства, придобити с корупционни практики.

3. Съпоставителен анализ на уредбата според международното право и според правото на ЕС.

В *актовете на ЕС* се отчита и политиката за уеднаквяване на правните норми и обвързването им с необходимите за прилагане мерки и промени в отделните национални законодателства.

Различията са в следните насоки:

- Дефиниция за „**корупция**“ има само в *Гражданската конвенция приета от Съвета на Европа*. Под понятието „корупция“ следва да се разбира искането, предлагането, даването или приемането, пряко или косвено, на подкуп или друга облага или обещаването на такива, което се отнася до надлежното изпълнение на задължение или неизпълнение на задължение, което се изисква от подкупващата страна;

- Дефиниция на термина „**нарушаване на задължение**“ има само в *Рамково решение за борба с корупцията в частния сектор на ЕС*. Под термина „нарушаване на задължение“ следва да се разбира нарушение на едно законово задължение или

---

¹⁴ **Рамково решение 2003/568/ПВР** на Съвета относно борбата с корупцията в частния сектор, ОВ L 192, 31.7.2003 г.

¹⁵ **ЕИО**. Конвенция за защита на финансовите интереси на Европейските общности, с. 1-18.

¹⁶ Резолюция на Европейския парламент относно корупцията в публичния и частния сектор, 2013, Източник: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013IP0394>, с. 25-50.

нарушение на професионалните правила или указания, които се прилагат в стопанската дейност от страна на лице, което упражнява управленска или трудова функция в юридическо лице от частния сектор, независимо на какво основание;

- Дефиниция на термина **„извършване или неизвършване на действие във връзка с изпълнението на служебни задължения“** има само в *Рамково решение за борба с корупцията в частния сектор на ЕС*. Под термина „извършване или неизвършване на действие във връзка с изпълнението на служебни задължения“ следва да се разбира изпълняването или неизпълнението на вменени служебни задължения, при условията на активен или пасивен подкуп;

- Терминът **„нарушаването на задължение“** и **„извършване или неизвършване на действие във връзка с изпълнението на служебни задължения“** са сходни и отразяват две различни страни на един проблем – нарушаване на задължения, в резултат на получена или обещана облага.

Различието е в това, че едната дефиниция се отнася за корупцията в частния сектор, а другата за публичния сектор.

Основният нормативен акт на ЕС относно борбата с корупцията в частния сектор е Рамковото решение 2003/568/ ПВР на съвета от 22 юли 2003 г. в сила от 31.07.2003 г., докато основните нормативни актове на ЕС относно борбата с корупцията в публичния сектор са Конвенцията, съставена на основание Чл. К 3, 2, б, “в“ от Договора за Създаване на Европейския Съюз, за борба с корупцията, в която участват длъжностни лица на Европейските общности или длъжностни лица на държавите членки на ЕС, и протоколът съставен на основание Чл. К 3 от Договора за Създаване на Европейския Съюз, към конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските Общности¹⁷.

С това разбиране ЕС формира общи позиции и участва активно в изготвянето и приемането на международноправната уредба в областта на корупцията¹⁸. Това се отнася и до двата основни нормативни акта – Наказателната Конвенция относно корупцията,

---

¹⁷ Вж. съответно ОВ L 192, 31.07.2003 г., 54-56; ОВ С 195, 25.06.1997 г., 2-11, ОВ С 313, 23.10.1996 г., 2-10.

¹⁸ Вж. Съвместна позиция 97/661/J от 6.10.1997 г., приета от Съвета на основание чл. К. 3, от ДЕС, във връзка с преговорите в Съвета на Европа и в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) относно борбата с корупцията – т. 1 от раздел V на глава първа.

изготвена под егидата на Съвета на Европа, и Конвенцията на ООН срещу корупцията¹⁹. Самият ЕС е страна по втората конвенция²⁰.

4. Договор за асоцииране на Република Албания в Европейския съюз. Развитие на преговорите за членство.

Дипломатическите отношения на Албания с Европейския съюз (ЕС) са установени през 1991 г. През ноември 1999 г. Европейската комисия представя доклад за проучването на възможностите за започване на преговори с Албания относно подписването на Споразумението за стабилизиране и асоцииране, като заключава, че Албания не е изпълнила всички условия за такова споразумение.

Така наречената среща на върха в Солун през юни 2003 г. потвърждава перспективата за присъединяване към ЕС на страните от региона на Западните Балкани и отваря пътя за използването на инструментите за стабилизиране и асоцииране.

Албания подава молба за членство в ЕС на 24 април 2009 г. На 9 ноември 2010 г. Комисията излиза с оценка, че Албания все още не е изпълнила в необходимата степен критериите за членство, за да бъдат започнати официални преговори за присъединяване. През октомври 2012 г. Европейската комисия препоръчва на Албания да бъде даден статут на страна кандидатка за членство в ЕС, при условие че изпълни необходимите мерки в определени области, след което през юни 2014 г. тя вече получава статута на страна кандидатка. На 15 октомври 2019 г. Съветът обсъжда разширяването и процеса на стабилизиране и асоцииране по отношение на Албания и Република Северна Македония. След обсъждането председателството изготвя процедурни заключения, в които се отбелязва, че Съветът ще разгледа отново въпроса след заседанието на Европейския съвет през октомври. На 17-18 октомври Европейският съвет решава да разгледа отново въпроса за разширяването преди срещата на върха ЕС-Западни Балкани в Загреб през май 2020 г. Преговорите за членство на Албания в ЕС са открити на 24 март 2020 г.

---

¹⁹ България е страна по двете конвенции. Те са ратифицирани по съответния ред, в сила са спрямо нея съответно от 1 юли 2002 г. и 20 октомври 2006 г., и са обнародвани. И двете са част от вътрешното право на България на основание чл.5, ал.4 от Конституцията.

²⁰ Вж. Решение на Съвета от 25 септември 2008 г. за сключване от името на Европейската общност на Конвенцията на ООН срещу корупцията (ОВ L 287, 29.10.2008 г., 1-110).

ГЛАВА ТРЕТА. ПРАВНА УРЕДБА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И НА РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ ЗА БОРБА СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА В ЧАСТНИЯ СЕКТОР

1. Правна уредба на Република България за борба срещу корупцията в частния сектор.

Проблемът за корупцията в частния сектор е сравнително нов за корупционните изследвания, тъй като по принцип се приема, че корупцията преди всичко касае държавното управление и начина на употреба и злоупотреба с публичната власт, като в този смисъл не се отнася за частния сектор.

Конкретно за частния сектор се отнася чл. 225в. от НК, където е посочено, че който, като изпълнява работа за юридическо лице или едноличен търговец, поиска или приеме дар или каквато и да е облага, която не му се следва, или приеме предложение или обещание за дар или облага, за да извърши или да не извърши действие в нарушение на задълженията си при осъществяване на търговска дейност, се наказва с лишаване от свобода до пет години или с глоба до двадесет хиляди лева.

Чл. 225в от НК предвижда санкции не само за лицата, които приемат облаги, но и за тези, които предлагат, обещават или дават такива. Ал. 2 касае лицата, които при осъществяване на търговска дейност предложат, обещаят или дадат дар или каквато и да е облага на лице, което изпълнява работа в юридическо лице или при едноличен търговец, за да извърши или да не извърши действие в нарушение на неговите задължения. Те се наказват с лишаване от свобода до три години или с глоба до петнадесет хиляди лева.

Посочените наказания в чл.225в се налагат и когато със съгласие на лицето, изпълняващо работата за ЮЛ или ЕТ дарът или облагата са предложени, обещани или дадени другиму. В случаи на посредничество при някои от изложените корупционни деяния, лицето, което посредничи се наказва с лишаване от свобода до една година или глоба до пет хиляди лева, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление.

Докладите на ЕС за борбата с корупцията потвърждават, че България е транспонирала правилно разпоредбите на Рамково решение 2003/568/ПВР относно определението за активна и пасивна корупция, включително по отношение на субектите с нестопанска цел, и е въвела подходящи наказания.

2. Правна уредба на Република Албания.

За първи път, със Закон № 9275, от 16.9.2004 г. „За няколко изменения и допълнения” на Закон № 7955 от 27.1.1995 г. "Наказателен Кодекс на Република Албания”, НК е изменен, като **се приемат разпоредби срещу корупцията в частния сектор**. По-конкретно, в този закон се променят и допълват няколко важни члена на НК, както следва:

„Член 164 / а

Активна корупция в частния сектор

Който обещае или даде пряко или непряко всякаква неследваща се облага на лице, което упражнява ръководна длъжност или работа в частния сектор за да извърши или да не извърши действие в противоречие с неговата задача или функция, се наказва с глоба или лишаване от свобода от три месеца до три години.”

„Член 164 / б

Пасивна корупция в частния сектор

Поискване или приемане, пряко или непряко, на всяка неследваща се облага, или приемане на предложение или обещание за облага, която не се следва, от лице което упражнява ръководна длъжност или работи в частния сектор, за да извърши или да не извърши действие в нарушение на службата или функцията му, се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до пет години.”

3. Сравнителноправен анализ на уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор според българския и според албанския НК.

Представеният в предходните глави последователен анализ на правната уредба за борба срещу корупцията в частния сектор в законодателствата на Република Албания и Република България показва, че и двете държави са положили сериозни усилия да приведат вътрешното си право в съответствие със задължителните за тях стандарти в областта на корупцията в частния сектор.

Двете страни са съобразили основните международни актове и актовете на ЕС, които поставят основите в борбата с корупцията в частния сектор. Транспонирани са съдържанието на тези актове и съдържащите се в тях дефиниции за основните понятия в разглежданата област.

На следващо място, и двете страни са създали специализирани държавни органи, чиято главна цел е противодействие и превенция на корупцията въобще, но в частност и на корупцията в частния сектор.

Достатъчни ли са обаче тези стъпки и осигурява ли вътрешното наказателно право на двете държави адекватна наказателноправна закрила срещу корупцията в частния сектор?

Към настоящия момент отговорът и за двете държави е отрицателен. Това е така, защото те не провеждат последователна политика за противодействие на корупцията в частния сектор. Липсата на такава политика се проявява в честите изменения на наказателноправните норми, които в повечето случаи предизвикват не усъвършенстване на правната уредба, а напротив – съществени противоречия в съществуващото законодателство.

Като основен недостатък се откроява подходът на двете държави да въвеждат относимите международноправни норми и норми от правото на ЕС във вътрешното си право чрез буквалния им превод, без да отчитат специфичните езикови несъответствия, както и характерните особености на разглежданите престъпления.

4. Съобразяване на задължителните стандарти според международното право и според правото на ЕС за борба срещу корупцията в частния сектор в българския и албанския НК.

Наказателният кодекс на България влиза в сила на 1 май 1968 г. и от този момент преминава през многобройни последващи промени.

Много често в българската нормотворческа практика през последните години се среща явлението, при което подлежащите на транспониране норми на международното или европейското право се прехвърлят директно като текст в съответния нормативен акт, без необходимото разбиране и без предварително проучване на местните практики и традиции в българското право. Такава практика се използва и при правното разрешаване на адаптирането на българското законодателство в областта на борбата с корупцията в частния сектор в законопроекта за изменение и допълнение на Наказателния кодекс от януари 2018 г., който в крайна сметка не бе приет.²¹

Неяснота и неспазване на основните правни принципи е налице по отношение на предложението в същия законопроект за създаването на нов член 221, в който да се регламентира длъжностното престъпление в частния сектор. Според ал. 1 на чл. 221: „длъжностно лице, което наруши или не изпълни служебните си задължения, или

---

²¹ Проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс. <https://news.lex.bg/wp-content/uploads/2018/01/%D0%97%D0%98%D0%94%D0%9D%D0%9A.pdf>.

превиши правата си и от това произлизат значителни вредни последици за друго физическо или юридическо лице, или обединение, се наказва ...”²².

При неизпълнението например на сключен от длъжностно лице договор, от което настъпят вредни последствия, по силата на така формулираната разпоредба на чл.221 ал.1. излиза, че неизпълнението на договора може да предпостави носенето на наказателна отговорност. В гражданското право, за такъв казус се носи гражданска отговорност и не се криминализира. При евентуалното приемане на текста на разпоредбата на чл.221 ал. 1 обаче, това би означавало, че при неизпълнението на всеки граждански договор може да се носи наказателна отговорност. Проблемът при формулирането на текста е, че не се уточнява за какви вредни последици ще се носи гражданска и за какви наказателна отговорност, а също така и по какъв механизъм настъпват те. В това отношение се нарушава принципът на правната сигурност, поради липсата на яснота, а също така и принципът на необходимостта.

Нарушават се и максималните стандарти за криминализиране, заложи в международното, европейското и националното законодателство, които са предопределени не само от основните принципи на европейското наказателно право, но и от основните човешки права, изведени в Хартата за основните права на Европейския съюз²³ и в Европейската конвенция за защита правата на човека²⁴. Недопустимо е държава членка да не се съобрази не само с минималните, но и с максималните задължителни стандарти, произтичащи от правото на ЕС.

По идентичен начин са нарушени максималните задължителни стандарти и при опита за промяна на разпоредбите в НК, свързани с криминализирането на подкупа в частния сектор. Както бе разисквано по-горе тези стандарти са регламентирани основно в Рамково решение 2003/568/ПВР на Съвета от 22 юли 2003 г.; в Конвенцията на Организацията на обединените нации срещу корупцията от 2006 г. и в Гражданската конвенция срещу корупцията на Съвета на Европа, които различават съществено стандартите за преследване на корупцията в частния сектор от тези за преследване на корупцията в публичния сектор.

---

²² В законопроекта, Чл.221 ал.1 гласи: „Длъжностно лице, което наруши или не изпълни служебните си задължения, или превиши правата си и от това произлизат значителни вредни последици за друго физическо или юридическо лице или обединение, се наказва с лишаване от свобода до четири години, като съдът може да постанови и лишаване от правото по чл.37, ал.1, т.6.”

²³ Хартата за основните права на Европейския Съюз <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501>

²⁴ Европейска конвенция за защита правата на човека https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/eu_human_rights_convention.html?locale=bg

При преследване на корупцията в частния сектор изброените нормативни актове изискват да е налице нарушаване на задълженията при осъществяването на стопанската дейност, което е съобразено в действащия НК на България. С предложените промени във внесените и приети с условности на първо четене законопроекта, това изискване отпада, тъй като изменението на състава на чл.225в, ал.1 не предполага да има такова нарушение.²⁵ При така формулираната разпоредба може да се преследва приемането на облага дори и при правомерно поведение, което нарушава свободата на договаряне в частния сектор и отношенията в пазарната икономика като цяло. В това отношение можем да предположим, че е налице цялостно неразбиране на европейските стандарти, които освен че предполагат наличието на нарушение при осъществяване на търговската дейност, дават и една допълнителна възможност на държавите за стесняване на обхвата на наказателната репресия - тя е да се каже, че не е достатъчно даже да има нарушение на задълженията при осъществяване на търговската дейност, а е важно това нарушение да води до накърняване на конкуренцията.

Наказателният Кодекс на Република Албания е одобрен със Закон № 7895 от 27.1.1995 г.. Разпоредбите, предвиждащи корупционни престъпления, са изменени няколко пъти с цел хармонизиране на албанското наказателно законодателство с международните актове, ратифицирани от Република Албания.

Корупцията в частния сектор не е предвидена първоначално в НК, а самият термин "корупция" не е използван в целия текст на Наказателния кодекс, а е предвиден само терминът „корумпиране”.

Корупцията на чуждестранните служители е регламентирана едва през 2012 г. в Наказателния кодекс на Република Албания. След ратифицирането на Наказателната конвенция против корупцията, терминологията е унифицирана и в НК на Република Албания.

С измененията със Закон № 23 от 1.3.2012 г., член 7, точка „i”, от Наказателния Кодекс е предвидено, че чуждестранният гражданин, извършил престъпно деяние на територията на Република Албания, носи отговорност съгласно наказателния закон на страната.

---

²⁵ Предлага се новата алинея 1 на чл.225в да се измени така: „Който при осъществяване на търговска дейност или работа за едноличен търговец, за юридическо лице или за обединение поиска или приеме дар или каквато и да е облага, която не му се следва, или приеме предложение или обещание за такъв дар или облага, за да извърши или да не извърши действие в изпълнение на задълженията си или загдето е извършил или не е извършил такова действие, се наказва с лишаване от свобода до пет години и с глоба до пет хиляди лева.”

Албанското наказателно законодателство е приложимо и за чуждестранни граждани, които извън нейната територия извършват корупционни действия в публичния или частния сектор, както и упражняват незаконно влияние.

Освен посочените изменения и допълнения, НК търпи промени и в регламентирането на утежняващи обстоятелства.

5. Държавни органи с правомощия в областта на борбата срещу корупцията в Република България и Република Албания.

В тази част на изследването се проследява как исторически се е развила съответната система от държавни органи с правомощия в областта на борбата срещу корупцията. Това дава възможност да се проследи през какви етапи минава както тяхното структуриране, така и определянето на обхвата на тяхната компетентност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. Обобщения и изводи.

Няма универсални мерки за борба с корупцията в частния сектор. Сигурно е единствено, че за да има успех, тя трябва да се води не само със средствата на наказателното право. Дори правната уредба да криминализира даването и приемането на подкуп в частния сектор, ако работещите в него приемат тази практика за нормална, няма да има абсолютно никакъв ефект.

Възможността определен тип действия вътре в частния сектор да се разглеждат като корупция произтича от особените структури на фирмите като колективни актьори. В повечето случаи наетите служители на фирмите получават от своите ръководители дискреционна власт. Нерядко някои служители се възползват от това и сключват сделки за себе си в ущърб на фирмата, като по този начин злоупотребяват с предоставената им дискреционна власт.

2. Предложения *de lege ferenda* относно уредбата за борба срещу корупцията в частния сектор.

1. Както в българското, така и в албанското законодателство, липсва дефиниция на понятието „корупция” за разлика от уредбата в редица европейски правни актове и от уредбата в повечето от европейските страни. Необходимо е законодателят и на двете страни *de lege ferenda* да дефинира понятието корупция било пряко, било косвено чрез описание на понятието „корупционно поведение/действие”.

2. Понастоящем законодателната уредба и в двете държави не е добре синхронизирана и систематизирана. Терминът „корупция“ се използва в наказателното, гражданското и административното законодателство с различен обхват. Възприемайки разбирането, че корупцията е по-широко явление от нормативно уреденото в наказателния закон, законодателят *de lege ferenda*, следва да изгради цялостен и добре синхронизиран комплекс от мерки (вкл. административни и дисциплинарни) и институции, призвани да му противодействат в национален мащаб.
3. Наказателноправната уредба в Република България и Република Албания урежда без претенции за изчерпателност разгърнатата номенклатура на корупционни престъпления, разпръснати като състави в различни глави от особените части на наказателните кодекси. Тази номенклатура не обхваща всички форми на корупционно поведение. Задача на извъннаказателното законодателство е запълването на празнотата относно регламентацията на противодействието срещу корупционните прояви с относително по-ниска степен на обществена опасност.
4. Налице са чести промени в законодателството, регламентиращо дейността на органите за превенция и борба срещу корупцията. Това е предпоставка за отсъствие на необходимите или за наличие на небалансирани хоризонтални и/или вертикални връзки и взаимодействие между съответните органи или пък е предпоставка за дублиране или празноти при уредбата на техните функции. Законодателството в разглежданата област би било далеч по-ефективно, ако занапред се използва методологията *“corruption proofing”* още в рамките на законодателния процес.
5. Липсва регламентирано ефективно взаимодействие между самите органи, които се занимават с превенция и борба срещу корупцията. Липсва цялостна визия и единен замисъл за институционалната рамка и за дейността на отделните органи, призвани да противодействат на корупцията. Законодателят в двете държави би следвало *de lege ferenda* да създаде ясни правила за взаимодействие между самите органи и между публичния и частния сектор и структурите на гражданското общество.
6. Липсват единни обективни критерии за оценка на нивото на корупция, както в световен мащаб, така и в България и Албания. Необходимо е законодателят *de lege ferenda* да създаде законови критерии за оценка на нивото на корупция, включително за корупция в частния сектор.

3. Публикации на автора по темата на дисертацията

1. Транспонирането на наказателноправната уредба на ЕС срещу корупцията в частния сектор в страните членки, българското и албанското наказателно право. В: Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство. Сборник доклади. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2018, 477-491.

2. Санкции за корупция в частния сектор според българското законодателство. В: Научни четения на тема: „Санкциите в правото“. Посветени на 140-тата годишнина от приемането на Търновската конституция. Сборник доклади. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2019, 593-599.